

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.fpvmv.umb.sk/politickevedy>

Autor(i) / Author(s): Masár Dušan
Článok / Article: Ekonomické teórie v praktickej politike / Economic Theories in Practical Politics
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

MASÁR, D. 2012. Ekonomické teórie v praktickej politike. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 15, č. 3, 2012. ISSN 1338 – 5623, s. 255 – 259. Dostupné na internete: <http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2012/MASAR.pdf>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

EKONOMICKÉ TEÓRIE V PRAKTICKEJ POLITIKE

Dušan Masár*

MORAN, M.: *Business, Politics, and Society: An Anglo-American Comparison.* New York: Oxford University Press, 2009. 250 s. ISBN 0-19920-255-9.

Ak si položíme otázku akú veľkú silu má podnikateľská sféra vo vyspelých ekonomikách, prichádzame v hľadaní odpovede k zaujímavým zisteniam v širších spoločensko-politických súvislostiach. Pri súčasnej hegemonii dominujúcich firiem, ktoré fungujú v globálnom meradle, často bez akéhokoľvek dosahu národných vlád, sú politické strany a najmä ich čelní predstavitelia v područí ich megalomanských obchodných záujmov. Všetky úvahy o previazanosti komerčnej sféry s verejnou politikou smerujú k jadrú posudzovania životaschopnosti modernej demokracie ako inštitucionálneho základu fungovania spoločnosti. Potvrdením opodstatnenosti obáv nežiaducej „symbiózy“ medzi podnikateľským prostredím a politickou garnitúrou sú nastúpené procesy od roku 2008. Postupne gradovaná vlna hypotekárnej, hospodárskej a dlhovej recesie, resp. krízy, ktorá sa valí celým svetom, nadobúda hrozivé rozmery. Stále s väčšou intenzitou hľadáme samotné pomenovanie príčin prichádzajúcich problémov. Jeden zo zaujímavých pohľadov predstavuje nesporne monografia **Michaela Morana** s názvom *Biznis, politika a spoločnosť* v ktorej originálnym spôsobom porovnáva fungovanie podnikateľského sektora s politickým v dvoch z najvýznamnejších kapitalistických demokraciách – v Spojených štátoch amerických a vo Veľkej Británii. Zaoberá sa významnými analytickými a morálnymi úvahami a vyplývajúcimi závermi štúdia interakcie moci firiem a politických strán. Mapuje historickú genézu spoločenského vývoja týchto dvoch tradične spriaznených mocností. Skúma tiež rolu kľúčových nadnárodných firiem pri kreovaní rámca verejnej politiky, resp. legislatívy. Popisuje rôznorodé väzby medzi komerčnou sférou a politickými stranami, opisuje tiež a porovnáva podnikateľské zámery

* Ing. Dušan Masár, PhD. pôsobí ako prodekan pre medzinárodné vzťahy, vedu a výskum na Fakulte verejnej politiky a verejnej správy, Vysoká škola v Sládkovičove, Slovenská republika, e-mail: dusan.masar@gmail.com.

malého a stredného podnikania s veľkým, resp. globálnym a skúma meniace sa sociálne a kultúrne prostredie v spoločnosti. Výskum uzatvára navrhovaním riešení problémov legitimacy a prospechu, ktoré sú nosnými otázkami verejnej politiky. Používanie tzv. boxov v každej kapitole tejto monografie rozširuje obsahový záber knihy na obchodnú politiku v Európskej únii a na ďalšie vnútroštátne systémy mimo Spojených štátov amerických a Veľkej Británie.

Kniha môže slúžiť ako pomôcka pre študentov ekonomických teórií so širším záberom, resp. interakciou na verejnú politiku. Autor zdôrazňuje, že fungovanie ekonomiky je determinantom politického systému. Približuje čitateľom realitu fungovania politického prostredia, podnikateľských sfér a ich vplyv na politiku v štáte. Autor primárne oslovuje študentov ekonómie, sekundárne politológie a verejnej správy, pričom spája materiál a diskusiu z týchto spoločenských vedných táborov. Používa komparáciu predmetnej problematiky v hodnotení systémov USA a Veľkej Británie s poukázaním na kontrast v priamej väzbe s inými krajinami, resp. systémami. Uvádza viac než dvadsať prípadových štúdií na dokreslenie. Monografia **M. Morana** nie je iste jediná v ambícii priblížiť daný problém. Existuje bohatý repertoár literatúry týkajúci sa interakcie ekonómie a verejnej politiky. Pridanou hodnotou jeho knihy je fakt, že komentuje aktuálnu situáciu a gradujúce problémy. Čitateľovi s dobrým vedomostným základom politickej teórie doplní ekonomický rozmer, resp. naopak. Je nespochybniteľné, že ekonomické, politické a sociálne aspekty fungovania spoločnosti majú neprehliadnuteľný a narastajúci význam pri štúdiu všetkých spoločenských vedných smerov. Autor v predpoklade heterogenity druhu čitateľov sa podľa vlastných slov snažil účelovo vyhnúť striktno odbornému a špecializovanému pojmosloviu. Konštatuje, že zrozumiteľnosť výkladu danej problematiky vychádza z miery poznania politických vied, ekonómie príp. manažmentu, sociológie a pod. Cieľom autora je prehľadne a nekomplikovane syntetizovať všetko, čo o tejto problematike v súčasnosti vieme.

Monografia je usporiadaná komparatívnym spôsobom z nasledovných dôvodov. Z časti sú to dôvody analytické. Existuje relevantný dôvod konštatovania, že všetky významné sociálne tézy sú porovnávacie. Na pozadí väčšiny štúdií týkajúcich sa jednej skúmanej krajiny sú predpoklady o tom, čo robí daný prípad osobitým. Ideálne je sumarizovať predpoklady spôsobom, ktorý postaví diskusiu o jednej krajine do komparatívneho rámca ostatných. Rozhodnutie autora o komparatívnom rámci knihy bolo preto logické. Konkrétnosť daného rámca je zaujímavá v tom, že **M. Moran** musel

predpokladať istú kontroverznosť. Spojené štáty americké sú síce stále hlavným kapitalistickým štátom sveta, ale pre autora je akoby nepredstaviteľná diskusia o ekonomike a politike bez toho, aby bol americký model ústredným. Veľká Británia má tiež nespochybniteľný geopolitický a ekonomický význam ako štvrtá, resp. piata (v závislosti na meraniach) ekonomika sveta. Ako prvá budovaná industriálna spoločnosť bola tiež priekopníkom zrodu mnohých dôležitých ukazovateľov a spojitostí medzi ekonómiou a politikou. Historicky tieto dva spoločensko - ekonomické systémy zaujímajú „učebnicové“ miesto v literatúre, zvyčajne označované ako „anglo-americký kapitalizmus“ (napr. u **Alberta** 1993, **Huttóna** 1995, **Halla** a **Soskice** 2001 atď.). **M. Moran** nie je absolútnym systematickým zástancom tézy, že USA a Veľká Británia sú svojimi znakmi fungovania súčasťou tohto všeobecného modelu. Naopak, poukazuje na niektoré významné rozdiely v ich politických modeloch, ktoré evokujú pochybnosti o tom, že sa pozeráme na identický model kapitalistickej demokracie. Jeho rozhodnutie porovnávať tieto krajiny bol zámer zrejmy už z názvu monografie. Snaha o komparatívne prepojenia na ostatné krajiny je značne problematická. Čiastočne preto, že kniha samotným názvom mala byť formovaná „familiárnou“ komparáciou. Obsiahnuť niektoré ďalšie kapitalistické demokratické systémy si vyžaduje záber niekoľkonásobných rozmerov, pravdepodobne presahujúci možnosti jediného autora. Koncentrovanie sa **M. Morana** iba na Spojené štáty americké a Veľkú Britániu prináša ale dva zaujímavé fakty. Prvým je zrejme zanedbávanie, resp. ignorovanie spoločensko – ekonomického procesu integrácie EÚ. Tento problém je v monografii **M. Morana** obchádzaný, resp. výrazne poddimenzovaný pravdepodobne preto, že diskutované otázky fungovania EÚ sú ním videné objektívom fungovania národných systémov, autor preferuje záujem o Veľkú Britániu s „pozabudnutím“ na fakt jej členstva v EÚ. Ďalším faktom „pozabudnutia“ je časté nekonkretizovanie osobitých znakov fungovania spoločensko – ekonomických systémov odvíjajúcich sa od tradičných faktorov prostredia v naznačených porovnaníach s inými krajinami. Plne napraviť tieto nedostatky by si vyžadovalo buď extrémne rozšíriť textovú časť, alebo uplatnením schematickeho prístupu, ktorý je v monografii čiastočne využitý doplnením textu o tzv. boxy. Autor používa tri druhy boxov. Sú v každej kapitole, okrem prvej, ktorá vymedzuje teoretické východiská problematiky. Jeden druh tzv. boxu vyberie jednu tému z každej kapitoly a analyzuje ju. Druhý typ boxu vyberie tému z každej kapitoly a ilustruje ju príkladom, ktorý prekračuje „svety“ amerického a britského kapitalizmu. Zámerom boxov je rozšíriť hranice diskusie a pripomenúť čitateľovi,

že existujú aj sféry kapitalistickej demokracie mimo Spojených štátov amerických a Veľkej Británie. Tretí typ boxu sa sústreďuje na daný anglo-americký základ, relevantný pre ústrednú tému knihy. Autor komparatívne vykresľuje jednotlivé témy. Všetky tri druhy boxov predstavujú prípadové štúdie v najširšom zmysle slova. Niekedy sú to takpovediac príbehy zvlášť výnimočných epizód z podnikateľskej branže USA a VB. Vo väčšine prípadov sú popisované tak, aby poskytli konkrétnu výpoveď. Výhradou môže byť opomenutie spomínaných tradičných faktorov, t.j. čitateľ z prostredia iných krajín nemusí postrehnúť pointu, naopak, „zamotá“ sa. Koncentrácia na realitu v Spojených štátov amerických a vo Veľkej Británii stanovuje v monografii limity, ale tiež otvára možnosti polemiky. Domnievam sa, že aj čitateľ, ktorý je úplným začiatočníkom štúdia ekonomických a politických teórií si všimne významný spoločný znak zvolených prípadov a síce, že nie sú len druhmi kapitalizmu, ale tiež druhmi kapitalistickej demokracie. Ich skúmanie nám umožňuje pochopenie najvýznamnejších politických formácií súčasného sveta. V základnom monografia približuje fungovanie ekonomiky založenej na trhovej alokácii a súkromnom vlastníctve (kapitalizme) s politickým systémom založeným na princípoch pluralitnej súťaže o politický vplyv (demokracii). Môžeme ju zaradiť do zoznamu literatúry tzv. „druhov kapitalizmu“. Čitateľ po prečítaní môže získať prehľad o fungovaní demokratických systémov zvolených krajín. Ich demokratické systémy sa líšia a je zjavné, že demokracia vo Veľkej Británii je odlišná od demokracie v Amerike. Úvaha, že demokracia sa líši v priestore a v čase, pomáha vysvetliť štruktúra jednotlivých kapitol. Dozvedáme sa, že v kapitalistickej demokracii sú najbežnejšími otázkami: „Čo predstavuje demokracia pre spôsob, akým ekonomika funguje?“ „Čo prináša súkromné vlastníctvo a trhovú ekonomiku pre spôsob, akým demokratická spoločnosť funguje?“ Ekonomovia, sociológovia, politológovia a mnohí iní odborníci i laici diskutujú dlhodobo o týchto otázkach. Kým sa začneme zaoberať konkrétnymi modelmi, mali by sme podrobiť analýze základné poznatky. Toto oboznámenie je zámerom prvej kapitoly. Druhá kapitola vysvetľuje, prečo sa demokratické systémy, resp. ekonomické systémy v priebehu vývoja menia. **M. Moran** konštatuje, že spôsob, akým sa menia, je hlboko ovplyvnený ich pôvodom. Rozmanitá literatúra o teóriách verejnej politiky, ekonómii, politológii a pod. nás upozorňuje na dôležitosť rozdielnych trajektórií, ktorými sa uberá genéza spoločensko – politického vývoja. V tretej až šiestej kapitole sa **M. Moran** venuje vitálnemu pozorovaniu a hľadaniu podstaty fungovania demokratického systému. Komentuje okrem iného vzťahu medzi

politickými predstaviteľmi a predstaviteľmi biznisu. Vidí ich v samej podstate ako problematické. Firmy si môžu lobovaním presadzovať svoje záujmy. V štvrtej kapitole je pozornosť venovaná „politickej moci“ obrovských firiem. **M. Moran** správne zdôrazňuje, že najväčšie gigantické firmy sú zároveň firmami nadnárodnými a multinacionálnymi. V ich pôsobnosti je potrebné hľadať politickú rolu vo veku globalizácie. Jednou z myšlienok, ktoré sa priebežne objavujú v tretej a štvrtej kapitole je, že pochopenie politickej významnosti a úlohy predstaviteľov ekonomicky silných „hráčov“ si vyžaduje citlivý prístup pochopenia rozdielnosti poslania sektorov v spoločnosti. Má na mysli najmä komerčný a verejný sektor. Spoločenský demokratický systém musí mať vždy odpoveď na otázku aký druh vzťahov chce kreovať medzi ekonomickými a politickými subjektmi.

Ak v kontexte názvu monografie: *Biznis, politika a spoločnosť* zdôrazníme skutočnosť, že vplyv ekonomických, kultúrnych, politických a ostatných spoločenských zmien je opakujúcou sa témou, podčiarkneme tým argument, že politická genéza moci sa v dôsledku ekonomického vývoja podpíše pod charakter typu demokracie.